

ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΖΙΜΑ

«Την πουλάνε; Α, τι μου θυμίζετε τώρα...». Ακολουθεί σιωπή. «Καλά κάνουν. Ετσι που ήταν. Την είχαν αφήσει να καταστρέφεται». Η Ντρίτα Τζιόμο, ετών 96, δύσκολα μπορεί να κρύψει τη συγκίνησή της. Αυτό το «πωλητήριο» είναι για εκείνη πικρό σαν δηλητήριο. Προτιμάει, όμως, να βγει στο σφυρί η Βίλα Ολγα, παρά να τη βλέπει σήμερα να καταρρέει, σε απόσταση μερικών μέτρων από το διαμέρισμά της, στην οδό Β. Ολγας στη Θεσσαλονίκη, εγκαταλελειμμένη στη φθορά του χρόνου. Γιατί αυτό το τρίπατο αρχιτεκτονικό κόσμημα μπορεί να μην της ανήκει ως κληρονομιά των γονέων ή των συγγενών της, στο ισόγειό της, όμως, γράφτηκε με εμπλοκή και της ίδιας, μία από τις πιο λαμπρές ιστορίες γενναιότητας και ανθρωπιάς στην Κατοχή.

Κτίριο σωτηρίας

Ήταν η Βίλα Ολγα, όπου στεγαζόταν τότε το προξενείο της Ιταλίας, «κτίριο σωτηρίας» για πολλούς Εβραίους της Θεσσαλονίκης. Εκεί η Τζιόμο κατ' εντολή του τότε προξένου Γουέλφο Ζαμπόνι, πλαστογραφούσε έγγραφα που εμφάνιζαν τους κατόχους τους, Έλληνες Εβραίους, ως ιταλικής καταγωγής και τους γλίτωναν από τη μεταφορά και εξόντωσή τους στο Αουσβιτς. Μ' αυτόν τον τρόπο έσωσε πολλούς...

Σήμερα η Τζιόμο, στο λυκόφως της ζωής της πλέον, είναι μαζί με τη θρυλική βίλα οι αδιάψευστοι μάρτυρες μιας από τις πιο λαμπρές σελίδες ανθρωπισμού αλλά και αντίστασης που γράφτηκαν επί Κατοχής και, μιλώντας στην «Κ», επαναφέρει στη μνήμη την άκρως επικίνδυνη για την ίδια δράση της. Αφορμή ήταν η ερώτηση, πρόσφατα, στο ιταλικό Κοινοβούλιο, του βουλευτή του Δημοκρατικού Κόμματος Αλέσιο Τακόνι, από την οποία προκύπτει ότι το ιταλικό ΥΠΕΞ έχει δρομολογήσει τη διαδικασία πώλησης του ιστορικού κτιρίου, λόγω αδυναμίας συντήρησής του.

Ετών 19 και φοιτήτρια της Νομικής η Τζιόμο, στα χρόνια εκείνα τα σκληρά, με μητέρα Ιταλίδα και πατέρα Ηπειρώτη, είχε προσληφθεί ως διερμηνέας στο ιταλικό προξενείο, με προϊστάμενό της τον Γουέλφο Ζαμπόνι, ένα πρόσωπο εμβληματικό για τους ανά τον κόσμο

Εβραίους.

«Με οδηγίες του προξένου πλαστογραφούσα τα χαρτιά και εκείνος τα υπέγραφε. Ήταν ένας πολύ καλός άνθρωπος, δεν είχε σχέση με τον φασισμό του Μουσολίνι, βοήθησε πολλούς Εβραίους», λέει. Τα «χαρτιά» της Ντρίτα Τζιόμο, ήταν ένα είδος «ausweis» (ταυτότητας), πλαστής, όμως, με την οποία οι Έλληνες Εβραίοι κάτοχοι εμφανίζονταν ως έχοντες ιταλική καταγωγή. Αυτό το «ausweis» αποτελούσε για τον κάτοχό του το διαβατήριο προς τη σωτηρία, αφού επιδεικνύοντάς το μπορούσε να βγει από το γκέτο, να εγκαταλείψει τη Θεσσαλονίκη και να περάσει στην ιταλική ζώνη κατοχής, κυρίως στην Αθήνα, γλιτώνοντας έτσι την πορεία θανάτου προς το Αουσβιτς.

Σε αυτή τη «γιάφκα της ελπίδας» που είχε στήσει ο Ζαμπόνι κάτω από τη μύτη των δημίων των Εβραίων της Θεσσαλονίκης, Αλοΐς Μπρούνερ και Ντίτερ Βισλιτσένι, η Τζιόμο αποτελούσε σημαντικό κρίκο της αλυσίδας. «Όλα γίνονταν σε συνθήκες απόλυτης μυστικότητας. Ο πρόξενος δεν μιλούσε ποτέ γι' αυτό που κάναμε. Ο καθένας ήξερε τη δουλειά του. Ο άνθρωπος που είχε τις επαφές με τους έγκλειστους στο γκέτο Έλληνες Εβραίους ήταν ο Λουτσίλο Μέρτσι, στρατιωτικός ακόλουθος και γερμανομαθής. Φτιάχναμε ψεύτικα έγγραφα ότι δήθεν η γιαγιά κάποιου Εβραίου ήταν Ιταλίδα και άλλα τέτοια. Μετά ο Μέρτσι έπαιρνε τους κατόχους τους με το αυτοκίνητό του και τους πήγαινε μέχρι το Πλατύ Ημαθίας που ήταν η τελευταία ζώνη ελέγχου των Γερμανών και τους περνούσε στην ιταλοκρατούμενη περιοχή...».

Και απαντώντας στην ερώτηση για το εάν οι Γερμανοί είχαν αντιληφθεί τις δραστηριότητες του Ιταλού προξένου λέει: «Ναι, οι Γερμανοί κάτι είχαν μυριστεί, αλλά δεν ήταν εύκολο να ψάξουν για να επιβεβαιώσουν τη γνησιότητα των εγγράφων». Με την έναρξη των αποστολών από τη Θεσσαλονίκη στο Αουσβιτς, τον Μάρτιο του 1943, οι δραστηριότητες στη Βίλα Ολγα εντάθηκαν υπό τη καθοδήγηση πλέον του νέου προξένου Τζουζέπε Κατρούτσιο, που είχε αντικαταστήσει τον Ζαμπόνι, ο οποίος επέστρεψε στη Ρώμη. Όπως αναφέρει στο υπό έκδοση βιβλίο του με τίτλο «Ολοκαύτωμα και τραύμα: οι Εβραίοι μαθητές του Ουμπέρτο Πρίμο», ο κ. Αντρέας Μπουρούτης, διδάκτωρ πολιτικών επιστημών, τελικά στις αρχές Ιουλίου του 1943 και ενώ οι αμαξοστοιχίες του θανάτου έφευγαν η μία μετά την άλλη για τα κρεματόρια της Γερμανίας, οι Ιταλοί διπλωμάτες καταφέρνουν να εξασφαλίσουν και να οργανώσουν την αποστολή ενός δικού τους τρένου με τη μεταφορά συνολικά 322 Εβραίων, εκ των οποίων στους 92 είχε δοθεί έκτακτη ιταλική υπηκοότητα την τελευταία στιγμή.

Το ιταλικό τρένο προετοιμάζεται για αναχώρηση την Τετάρτη 14 Ιουλίου και ύστερα από πολλές παλινωδίες, καθυστερήσεις και προσκόμματα που φέρνουν οι Γερμανοί επί 14 ώρες,

αναχωρεί λίγο μετά τα μεσάνυχτα, στις 15 Ιουλίου. Υστερα από δυο ημέρες φτάνει στην Αθήνα και οι Εβραίοι εγκαθίστανται σε διάφορες γειτονίες, ενώ ήδη ορισμένοι προσπαθούν να βρουν τρόπους να κρυφτούν ή να φύγουν στο εξωτερικό. Παράλληλα, ξεκινά από ορισμένους μια αγωνιώδης προσπάθεια να μάθουν τι απέγιναν όσοι από τους συγγενείς τους εκτοπίστηκαν στην Πολωνία. Με αλληπάλληλες επιστολές τους προς την ιταλική πρεσβεία στην Αθήνα και στο ιταλικό προξενείο Θεσσαλονίκης ζητούν τη διαμεσολάβηση των Ιταλών προκειμένου να μάθουν τι απέγιναν οι δικοί τους.

Το δράμα

Οι επιβάτες του ιταλικού τρένου θα είναι ελεύθεροι μόνο προσωρινά, αφού στις αρχές Σεπτεμβρίου 1943 η Ιταλία συνθηκολογεί και περνά στο πλευρό των Συμμάχων. Στο τηλεγράφημά του προς την αρμόδια υπηρεσία της Ιταλίας ο πρόξενος Κατρούτσιο συμπυκνώνει μέσα σε λίγες λέξεις όλο το εβραϊκό δράμα: «Στις 14 Αυγούστου αναχώρησε το τελευταίο τρένο με Εβραίους από τη Θεσσαλονίκη (σ.σ. για τη Γερμανία). Στις 15 έφυγαν αεροπορικώς οι υπεύθυνοι των SS. Η εβραϊκή κοινότητα της Θεσσαλονίκης που υπήρχε πριν από την ανακάλυψη της Αμερικής, δεν υπάρχει πια...».

Τι απέγιναν οι πρωταγωνιστές αυτής της συγκλονιστικής ιστορίας που έκανε τον γύρο του κόσμου με το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου; Ο Ζαμπόνι έζησε και πέθανε στην Ιταλία έχοντας τιμηθεί για τη δράση του με μια θέση μεταξύ των «Δικαίων των Εθνών». Την Ντρίτα Τζιόμο την περίμενε μια άλλη, μεγάλη περιπέτεια. Όταν τα πράγματα άρχισαν να αγριεύουν και οι Γερμανοί σκότωναν εν ψυχρώ και αδιακρίτως, ο πατέρας της αποφάσισε να πάρει την οικογένειά του και να εγκαταλείψουν, κρυφά, τη Θεσσαλονίκη. Να πάνε όμως πού; Επέλεξαν την κοντινή Αλβανία. Πού να φανταστούν ότι θα γλίτωναν από τη γερμανική μπότα και θα αναγκάζονταν να ζήσουν κάτω από την μπότα του Χότζα;

Όταν το καθεστώς Χότζα κατέρρευσε, η Τζιόμο επέστρεψε με τα παιδιά της στη Θεσσαλονίκη. «Τίποτα, πλην της παραλίας, δεν μου θύμιζε την πόλη που ήξερα...».

ΠΗΓΗ: [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)